STRATEGII DE SOCIALIZARE A ELEVILOR CU CES

SOCIALIZATION STRATEGIES FOR STUDENTS WITH SEN

Tatiana PORUMB,
Specialitatea Pedagogie și tehnologii educaționale interactive, gr. MPTEI 2401,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *La etapa actuală, numeroase sectoare ale educației, se axează pe calitatea actului de socializare, în special cu elevii ce au CES. Educația elevilor cu CES, și-a extins hotarele, însă ea oricum cuprinde actul de socializare. Scopul educației elevilor cu CES, acela de a oferi acestora oportunitatea de a-și manifesta încrederea de sine. Totodată de a-şi manifesta potenţialul cognitiv precum și abillitatea de gândi, dar și de a încuraja integrarea lor în societate.*

Cuvinte-cheie: *elev cu CES, integrare școlară, socializare*

Abstract: *At the current stage, many sectors of education focus on the quality of the act of socialization, especially with students with SEN. The education of students with SEN has expanded its boundaries, but it still includes the act of socialization. The goal of educating students with SEN is to give them the opportunity to demonstrate their self-confidence. At the same time, to demonstrate their cognitive potential and the ability to think, but also to encourage their integration into society.*

Keywords: *student with SEN, school integration, socialization*

Fiecare instituție școlară valorizează paritatea de oportunități şi drepturi ale eleviilor cu CES, încurajând manifestarea şi încadrarea în comunitate. Încadrarea socială e scopul fundamental al educației de calitate. Sistemul educațional selectat e cel care presupune și integrarea în societate, precum și instituțiile de învățământ general, îmbină educația specială respectând însemnătatea umană, care sunt abordate frecvent și valorificate de comunitatea școlară.

În general, elevii cu CES, se confruntă cu dificultăţi în îndepllinirea cerințelor fundamentale ale școlii, în raport cu semenii săi. Au rezultate slabe la învăţătură, ei se concentrează greu asupra sarcinii de învăţare. Frecvent aceștia se confruntă cu neînțelegeri din partea membrilor de familie, dar și alți agenți educaționali. Aceştia se mâniază rapid, provocându-i pe alții și îi acuză de neînțelegeri sau atitudini negative provocate de elevii cu CES. Comportamentele însoțite de agresivitate sunt esențiale în cazul unei dezvoltări tipice. Există și perioade, când aceste comportamente sunt mai pronunțate. În așa mod, afirmăm că unele atitudini sunt tipice. Nivelul aptitudinal şi cel al motivației învăţării, implicarea afectivă, voința sunt elemente hotărâtoare în reuşita individual.

Cu toate acestea, principala preocupare este un imperativ moral care impune utilizarea strategiilor de socializare a elevilor cu CES în instituțiile școlare de învățământ general.

Utilizarea strategiilor de socializare a elevilor cu CES în școli ,,tipice” nu este lipsit de controverse. Într-adevăr, această sintagmă se referă la ,,toți” prin definiție absolută sau poate fi interpretată în raport cu sistemul de educație în vigoare din orice țară. Însă, trebuie să luăm în considerare o varietate de factori, cum ar fi dimensiunea școlii; natura dotărilor; zona de domiciliu a elevilor; nivelurile de dezvoltare; prezența sau rata de excludere

Succesul implimentării strategiilor de socializare a elevilor cu CES, sunt determinate de succesul integrării educaționale din cadrul clasei și a legăturii fundamentale dintre instruire și socializare. În așa mod ca activitățile educaționale să fie potrivite pentru fiecare elev, învățătorii este nevoie să identifice cele mai eficiente strategii de socializare, astfel ca acestea să posede un specific de integrare, cât şi o abordare diferenţiată a particularităţilor elevilor cu CES, implicați în acțiuni de socializare. Relațiile sociale ale învățătorului cu elevii în special cu CES, sunt relevante. Categoriile de elevi cu CES au nevoie de sprijin de a elabora relaţii sociale emoționale cu semenii săi, precum și alți agenți școlari. Acest obiectiv cuprinde empatie și abordare deontologică din parte învățătorului, Dezvoltarea socio - educațională a elevului cu CES are loc în dependență de atitudinea pe care învățătorul o stabileşte cu cadrul didactic de sprijin, oferindu-i sistematic detelii despre provocările întâlnite cu acesta. Succesul aplicării strategiilor de socializare a elevilor cu CES, depinde de parteneriatele socio-educaționale stabilite între agenții socializării (învățători, elevi, familia elevilor cu CES ș.a) și comunitatea ca ansamblu.

Procesul învăţarii sociale şi cel al socializării decurg pe baza „*interacţiunii sociale”*. Fiindcă schimbările esențiale ce au loc în comunitate, adică „trecerea de la stilul autoritar la democraţie”. Astăzi, cercetările demonstrează cât de mult influenţează copiii pe părinţii lor, precum și relațiile dintre aceștia,au alt caracter sau specific.

Cercetătoarea Teleman A., citează că autorul Buss D.,,, a determinat că în procesul de socializare dintre ,, părinți și copii” depinde gradul de activitate al copiilor. În cazul în care copiii posedă un grad înalt de activitate, părinții devin mai neprietenoși şi nu au răbdare decât faţă de cei cu un grad mai redus”, mai ales în cazul copiilor cu CES [8].

Conform cecetătoarei Davidescu E., identifică mai multe tipuri de socializare,unele dintre ele fiind caracteristice și elevillor cu CES. Clasificarea acesteia este prezentă în figura 1.

Primordială după autoarea Davidescu E., este *„socializarea primară”* fiindcă este procesul în care se formează primul univers social al elevului cu CES.

„Socializarea secundară” este condiționată de cele însușite în cursul socializării primare. Agenții acestei socializări de obicei, ca funcționari ai instituției, dar ei pot coincide și cu agenții socializării primare [5, p.147,149].

Potrivit figurii 1, procesul de socializare întâlnit în incluziunea școlară, se poate efectua atât diferit, dar și cu ajutorul semenilor, sau având aceleași caracteristici. Ea poate fi pe măsura unor așteptări ale unor grupuri sociale, aceasta este socializarea pozitivă. Acest tip de socializare se petrece în concordanță cu cerințele, precum și valorile caracteristice unei societăți.

Totodată, întâlnim și,, socializare negativă”, care presupune că elevii, sau persoanele respective se află în conflict cu normele și valorile unei societăți. În cadrul acestei socializări, se înscriu comportamentele deviante, sau elevii respectivi, dau dovadă de inadaptare socială, ceea ce necesită ,,re-socializare”.

Figura 1. Tipuri de socializare întâlnite în procesul incluziunii școlare

De asemenea, se valorifică, conform figurii 1, „ socializarea anticipativă”, „socializarea profesională”, „socializarea morală”, precum și cea „politică”, aceste forme ale procesului de socializare sunt mai rar întâlnite în rândul elevilor cu CES [5, p.151-153].

Cercetătoare Boza M., în lucrarea „*Atitudinile sociale şi schimbarea lor*” [1] determină că traseul relațiilor persoanei în procesul socializării este unul uniform. Astfel, distingem:

a) „socializarea primară *şi*

b) socializarea secundară”.

Procesul de socializare primară și cea secundară, sunt întâlnite mai frecvent în rândul procesului de socializare a elevilor cu CES.

Ne vom referi mai mult la *„Procesul de socializare primară”* fiindcă determină socializarea propriu-zisă, care are loc în perioada copilăriei. În cadrul acestei relații, individul este un membru efectiv al ei, devenind ființă umană. În acest caz se evidențiază lumea social a copilului, se valorifică versiunea subiectivă a realităţii obiective a fiecărui copil.

De asemenea cercetătorii DORON, R., PAROT, Fr. în „Dicţionarul de psihologie”, autorul Ardeanu A., [apud 6] menționează că agenții ce coordonează această interiorizare sunt mai întâi persoanele apropiate şi pentru copil. Aceste sunt numite ca „**indivizi esențiali”**, şi, deoarece elevul ia naştere într-un nivel social semnificativ. În această categorie, părinţii posedă locul de bază, ca fiind „indivizi esențiali”. Acești „indivizi” relevanți, cu care copilul se raportează, sau redau modele ce le va valorifica, modificând-ele în legătură cu experienţele lor de viaţă. Contextul social se referă la copiii contemporani prin două perspective, adică constituția socioeconomică şi cea empirică al „indivizi speciali” din viața copiilor.

De pildă un copil dintr-o familie vulnerabilă, nu doar că învață din oportunitățile situațiilor despre contextul social în care trăiește. El va valorifica în comportamentul său particularităţile părinților şi a celor cel înconjoară. Astfel, în procesul socializării copilului în formare şi celelalte „persoane semnificative” are loc şi dezvoltarea cu ajutorul identităţii de sine. Deci, în mare parte eu-l, redă comportamentele „indivizilor speciali” cu referire de persoana respectivă.

Periodic, prin intermediul „socializării primare”, elevul ajunge să treacă dincolo de situaţiilor şi persoanele speciale, dobândește comportamente noi, precum și roluri, dar și atitudini ale acestora. Spre exemplu, în caz că mama manifestă mereu un comportament

negativ cu referire la copilul său, în situația când este neîndemnatic prin casă. De asemenea în caz că acest comportament va fi valorificat şi de alți membri din familie. În așa fel, comportamentul exteriorizat de mama. se va răspândi în atitudinea subiectivă față de copil. Acest fapt se observă ,mai ales în cazul, elevilor cu CES. Etapa finală, decisivă urmează când el îşi dă seama că toată lumea este împotriva deprinderii respective. Acest fapt, marchează schimbarea reacţiilor cu referire la impactul şi comportamentele unor indivizi concreți la un „**altul generalizat”**. Această atitudine marchează aprobarea impactului comunității, prin stabilirea consecvenței, a coerenței şi oportunităților de autoidentificare, precum și dezvoltarea imaginii de sine. Astfel, elevul îşi formează un „model” propriu, nu doar cu raportându-se la oarecare persoană. Acest „model” , este abordat identic, de persoanele pe care le întâlneşte. Astfel, prin „socializare primară”, în etapa universală prin care se înregistrează o paritate dintre existența din punct de vedere obiectiv şi subiectiv [4].

În contextul cercetării, constatăm prin cele menționate anterior, că „ fenomenul socializării” la elevii cu CES este una delicată. Apreciem faptul că învățătorul trebuie să utilizeze diverse strategii, metode pentru a încuraja acest fenomen și a diminua blocajele ce lasă urme negative în socializarea elevilor în școala de masă. O amprentă deosebită, cu un anumit grad de dezvăluire a sinelui în fața celorlalți colegi și pentru consolidarea socializării în rândul elevilor, pot fi metodele de „spargere a gheţii”, ce au scop diminuarea barierelor în socializare şi instalarea unui climat de lucru relaxant.

Deci, unele strategii și tehnici de socializare în procesul de incluziune educațională, ar fi:

- Tehnica „Adevărat şi fals”, stimulează dezvoltarea nivelului de socializare și cunoaştere reciprocă a elevilor , totodată susține nivelul comunicării la nivelul clasei.
- „Obiecte găsite”. Aceasta este o strategie de stimularea energiei şi a stării positive a elevilor, ce valorifică capacitatea de exprimare şi argumentare. Totodată permite realizarea unei comunicări optime cu colegii, în așa fel ca elevii să se simtă confortabili și să nu refuze socializarea.
- Strategia „Descrieți comportamentul” , ea exprimă o atitudine, în corelație cu activitățile zilnice a elevilor, fie în activitățile școlare cât și în afara ei.
- Tehnica „Reamintirea succeselor și insuccesel or”, constă în relatarea scurtelor momente positive a elevilor. Acesta este un mod de a redobândi încrederea în sine a elevilor, cât și de a inspira elevii, în exprimarea noilor aptitudini pentru a transforma insuccesele în succese.
- Tehnica „Recunoaşte-mă”, abordează competențele sociale ale elevilor, de a se descrie în diferite experiențe etc.

O altă tehnică pentru dezvoltarea socializării sau stimularea relațiilor interumane, ce poate fi aplicată tuturor elevilor în procesul de integrare socială a elevilor cu CES.

În continuare propunem tehnica „***Încurcătura”.*** „Această tehnică ne ajută să conştientizăm că o mare parte din actele noastre de socializare se realizează cu ajutorul limbajului trupului. Pentru a fi un socializator atent este important să acordăm atenție atât cuvintelor unei personale, cât și comportamentului ei. Uneori, oamenii nu admit direct în cuvinte că sunt furioși, triști ș.a. De aceea, ascultătorii atenți observă și indiciile nonverbal, cum ar fi felul în care oamenii stau sau în care sunt așezați, ce ne spune expresia feței lor etc. Putem deveni ascultători mai buni dacă suntem atenți la limbajul corporal al celorlalți. De asemenea putem devein mai buni în actele noastre de comunicare dacă suntem atenți la propriul nostru limbaj corporal. Desigur, cea mai bună formă de socializare apare atunci când atât învățătorul și cât și elevii iau în seamă atât semnale transmise de expresiile verbale, cât și pe cele transmise de expersiile noverbale” [3, p.93-94].

O altă tehnică este ***„Limbajului trupului”*** prin intermediul căreia elevii vor învăța să descrie și să exemplifice rolul limbajului corporal în actul de socializare. De multe ori subestimăm importanța unor abilități nonverbale de bază, precum cele de ascultare. De exemplu, acțiuni simple, ca înclinarea capului sau înclinarea corpului exprimă interes și înțelegere bazată pe empatie. Putem să le spunem elevilor că diferite culturi cultivă moduri diferite de expresie personală cu ajutorul limbajului corporal [ibidem, p.95-96].

Propunem și tehnica ***„Oglinda”*** [ibidem, p.97-98]. În urma realizării acestei tehnici elevii vor fi capabili să explice ce înseamnă ascultarea reflexivă; vor descrie cum putem interpreta limbajul coporal și vor putea interpreta sentimentele, gândurile și limbajul corporal.

Ascultarea reflexivă este o tehnică ce ușurează conversația în timpul socializării. Când ne folosim de această tehnică este important să interpretăm exact cuvintele legate de sentimente care au apărut în conversație. Fiecare persoană interpretează lumea în mod diferit; din această cauză, se poate întâmpla ca fiecare să intepreteze cuvintele legate de emoții în mod diferit.

De exempu, să presupunem că Ionel se ceartă cu Viorica:

Ionel: Sunt nebun de furie pentru că i-ai spus mamei mele că am copiat la lucrare.

Viorica : Ești supărat.

Ionel: Nu, nu sunt supărat. Sunt furios. Ți-am spus. M-ai scos din minți.

După cum se poate vedea, definiția personală a cuvântului ,,furios” este în cazul lui Ionel diferită de cea a cuvântului ,,supărat”. De aceea, când interpretăm sentimentele unei personae, este important să folosim exact cuvintele ei. De exemplu:

Ionel: Sunt nebun de furie pentru că i-ai spus mamei mele că am copiat la lucrare.

Viorica: Ești nebun de furie.

Ionel: Da, sunt și așa furios, că nu știu ce să fac. Nici măcar nu mă pot uita în ochii mamei mele. Sunt atât de trist.

Oamenii de asemenea pot să intepreteze limbajului corpului. Funcționând ca niște oglizi, ei pot imita gesturile altora. La fel ca în cazul interpretării sentimentelor, interpretarea limbajului corporal ne poate ajuta să înțelegem ce simt și ce gândesc ceilalți. Acest lucru poate să creeze o stare plăcută, de siguranță [ibidem, p.97].

Formarea abilităților de socializare conferă îmbunătățiri pozitive de natură cognitivă, afectivă, atitudinală şi de influență în structura personalităţii elevului. Relațiile învățător – elev cu CES, acordă actului de învăţământ preț a unei intervenţii educaţionale.

Tehnica se numește ,, *Comportamentul inhibat”.* Este nevoie să observe colegii care au un comportament inhibat. La fel să observe cum se exteriorizează acest tip de comportament. Paralel să identifice care sunt consecințele lui, la nivelul rezultatelor, la nivelul relației și la nivelul emoțiilor și sentimentelor. Observând comportamentul celorlalți, este nevoie să îl descrie cu precizie, dar și situațiile când acesta se manifestă. De asemenea elevii trebuie să releveze ce temeri, ce emoții au, ș ice comportament aveau înainte de context, în timpul acestuia și după situație. Este necesar, ca elevii ce participă la această tehnică, să releve exact care sunt consecințele concrete, dar și cele relaționale [3, p.107].

Majoritatea strategiilor de „spargere a gheții” sunt modalități de socializare şi au ca avantaj, stimularea interacţionării educaţionale, precum și a optimizării socializării cu elevii cu CES. El fiind sprijinul pe care se bazează, atât actul învăţării, dar şi adaptarea şcolară și psihosocială a acestor copii.

În viziunea psihologului *Toma S.,* în cercetarea sa științifică, evidențiază că pe dimensiunea *„relațională”,* nivelul de adaptare a elevilor cu CES, este mai ridicat, comparativ cu dimensiunile *„învățare”* și *„comportament în clasă”*, după părerea cadrelor didactice. Acest psiholog menționează „ că elevii cu CES instruiți în cadrul familiei,

determină mai eficient relații cu semenii. Dar elevii cu CES, care nu sunt implicați în activități sociale, stabilesc mai dificil relații, deci ei se abordează ca fiind ,,dezadaptați” [9].

Totodată, atitudinea elevilor cu CES față de învățători se află la ,,nivel normal” și jumătate dintre elevii cercetați posedă un ,,nivel parțial de adaptare, manifestată pe dimensiunea relațională”. Semnificative, în viziunea psihologului Toma S., sunt și opiniile părinților care scot în evidență că relațiile copiilor lor cu colegii de clasă, cu învățătorii, dar și cu alți specialiști, cred că copiii lor, în mare parte sunt izolați de semeni iar relaționarea lor este limitată. Totodată, părinții acestei categorii de copii consideră că unii copii sunt dezadaptați, comparativ cu jumătate dintre copii sunt adaptați parțial, și foarte puțini dintre aceștia, manifestă și un nivel normal de adaptare psihosocială pe această variabilă [2,9].

Concomitent, cel mai mult recomandate de către psihopedagogi fiind comportamente care creează medii pentru o bună adaptare la mediul școlar și cel psihosocial. Aceștia îi orientează pe elevi, către conştientizarea propriilor calităţi, dar îi fac să se simtă acceptat în contextul său. Calitățile precum încurajarea, aprecierea comportamentelor dezirabile, valorizarea personalității elevului, dar și prevenirea sau combaterea atitudinilor defensive, precum și promovarea bunăstării psihologice care este exprimată prin acceptare de sine, promovează relaţii pozitive cu alți elevi, dar și autonomie din partea elevilor [7].

De asemenea, relaţiile de intercunoaştere, cele de comunicare, cele socioafective, precum și de influențare stimulează ,,socializarea” dintre elevii cu CES. Acest proces este determinat anumite atitudini, sentimente şi reprezentări specifice ce au influenţe pozitive cât şi negative asupra socializării și conduc la o implicare mai minuțioasă a învățătorilor. Este cunoscut faptul, că atât metodele procesului de învățământ cât și comportamentul învățătorilor față de elevii cu CES, este reciproc cu procesul de socializare care se bazează pe stimă și respect reciproc. Acest principiu este destul de important în motivarea elevilor pentru socializarea sa, precum și afirmarea lui în comunitate. Axarea învățătorilor pe contextul facilitării şi optimizării procesului de socializare între elevii cu CES constituie o prioritate a demersului didactic.

Concluzionând, menționăm că școlilor de masă actuale, se solicită o revizuire a realizării formelor de educație în raport cu performanțele intervenite în comunitate. O atenție esențială se face în scopul descoperirii celor mai eficiente modalități de integrare și socializare a elevilor cu CES într-o clasă tipică pentru realizarea cu succes, precum și a adaptării școlare și psihosociale [7].

Ancheta socială pe bază de chestionar, aplicată elevilor, a avut ca scop de a determina relațiile interpersonale dintre ei și de a identifica potențialele probleme legate de atitudinea negativă în grupul lor de vârstă. Ancheta respectivă conține 10 itemi, la care elevii trebuia să ofere o notă de la 1 la 5, unde 1 înseamnă ,,nu este deloc adevărat” și 5 înseamnă ,,este foarte adevărat”. Rezultatele sunt redate grafic, în figura 2.

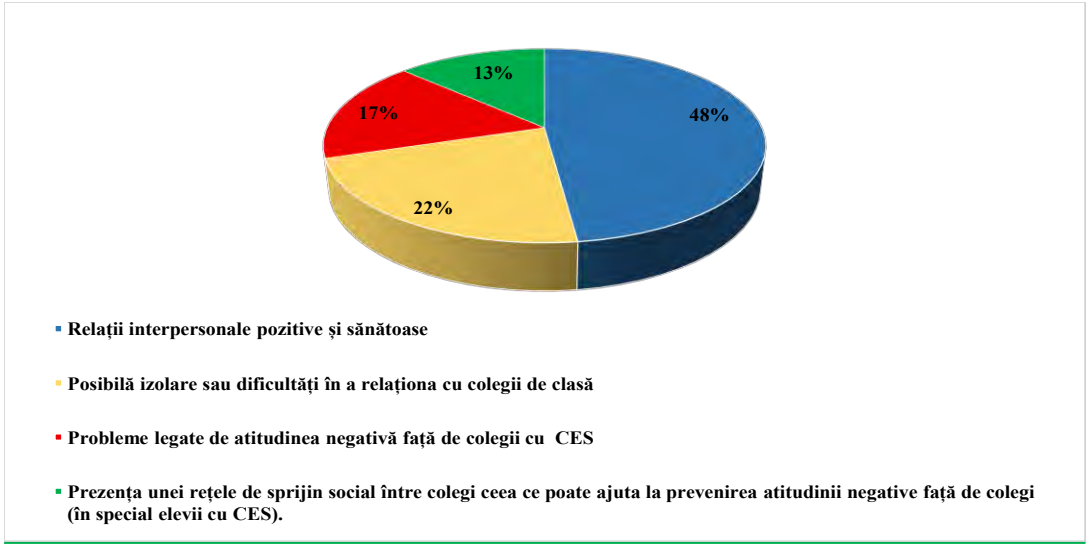

Figura 2. Relațiile interpersonale dintre elevi, și atitudinea față de colegii cu CES

Conform figurii 2. constatăm că 48% indică o abilitate crescută de a stabili relații interpersonale pozitive și sănătoase cu colegii de clasă, ceea ce observăm că cei 48%, respectiv cei 27 dintre respondenți (elevi), au înregistrat scoruri ridicate la întrebările 1-5.

Observăm că 12 dintre elevi, respectiv 22% au înregistrat scoruri scăzute la întrebările 6 și 9, indică o posibilă izolare sau dificultăți în a relaționa cu colegii de clasă.

De asemenea 9 elevi, respectiv 17%, au avut scoruri ridicate la întrebările 7 și 8, indică probleme legate de atitudinea negativă față de colegii lor cu cerințe educaționale speciale.

Aceștia 7 dintre elevi, respectiv 13% au avut scoruri ridicate la ultima întrebare, ceea ce indică prezența unei rețele de sprijin social între colegi ceea ce poate ajuta la prevenirea atitudinii negative față de colegi (în special elevii cu CES).

În concluzie, în urma cercetării elevilor, observăm că elevii cu CES incluși în învățământul general nu pare să fie expus riscului de a întâmpina dificultăți în participarea lor socială. Credem, că o amprenta pozitivă o are și faptul că „educația incluzivă a elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES) în școlile de masă a devenit o tendință globală”.

Considerăm, că înregistrarea elevilor cu CES în clasele obișnuite este menită să ofere acestora oportunitatea de a trăi și de a învăța alături de copiii cu dezvoltare tipică.

Elevii de aceeași vârstă pot fi considerați membri cu drepturi depline ai sălii de clasă și ai comunității. Totodată, se arată că participarea socială a elevilor cu CES în sălile de clasă incluzive nu este optimă și, prin urmare, intervențiile sunt în mod clar necesare. Prin urmare în cadrul școlii primare incluzive, putem identifica patru niveluri ale participării sociale în sălile de clasă incluzive:

- acceptarea elevilor cu CES;
- percepțiile elevilor cu privire la acceptarea lor de către colegii de clasă;
- prezența relațiilor interpersonale pozitive între elevii cu CES și colegii de clasă;
- relații sociale și de prietenie.

Generalizând, putem considera că relațiile interpersonale dintre elevii cu CES și colegii lor de clasă pot fi abordate ca cea mai esențială dimensiune a participării sociale. În afara relațiilor interpersonale cu colegii de clasă, este imposibil din punct de vedere tehnic pentru elevii cu CES să construiască prietenii sau să fie acceptați social de ei. În plus, acceptarea socială nu se manifestă numai în cadrul relațiilor interpersonale, ci poate facilita și interacțiunile sociale și, în consecință, crearea de prietenii.

Cel, mai frecvent în abordarea relațiile interpersonale, este „acceptarea socială a elevilor cu CES”. Însă numeroase cercetări scot în evidență faptul, că elevii cu CES incluși în clasele primare sunt mai des respinși și mai puțin acceptați de colegii lor decât elevii cu dezvoltare tipică.

Scopul de a identifica opiniile și percepțiile învățătorilor referitoare la serviciile sociale oferite elevilor cu CES, şcolarizaţi de către instituţiile de învăţământ general, în vederea integrării educaţionale a acestora. În baza analizei datelor din Ancheta socială adresată învățătorilor, am obținut următoarele rezultate:

Răspunzând la primele trei întrebări, am determinat prin intermediul învățătorilor cercetați, că în măsură de 60% (6) învățători, menționează că au nevoie de „Cadru didactic de sprijin” în procesul educaţional pentru a sprijini copiii/elevii şcolarizaţi înscrişi la şcoala unde aceștia activează. Iar 40% (4) învățători – au bifat că este nevoi de „Psiholog școlar”, pentru a lucre cu elevii, în special cei care întâmpină dificultăți de învățare sau CES mai pronunțate.

La fel 80% (8) au răspuns că în clasa sa este 1-2 elevi cu CES, iar 20% (2) – au bifat că nu sunt elevi cu CES, în clasa sa. Din discuțiile cu aceștia au evidențiat că cunosc și merg la orice formare continua bazată pe tematica „Incluziunea educațională a elevilor cu CES”..

La a 4 a și a 5 a întrebare din Ancheta socială, învățătorii cercetați au răspuns că pe parcursul socializării, cât și a integrării educaționale a elevilor cu CES, s-au confruntat cu diverse bariere. Acestea fiind determinate atât de copiii cu CES, cât și de părinții celorlalți elevi. Ele au inclus „ refuzul elevilor cu CES de a se implica în activități sociale și educaționale, abandonul, nefrecventarea orelor, atitudinea negativă față de a incluziunea școlară a elevilor cu CES, lipsa implicării în activitățile școlare ș.a.”.

La următoarea întrebare „Cu cine colaboraţi în susținerea integrării educaţionale și în comunitate a copiilor şcolarizaţi?”, 80% dintre învățători au menționat că colaborează cu „Părinţii elevilor cu CES” în vederea implimentării PEI- ului, dar și în cadrul activităților școlare, sociale; 20% - au menționat „Instituţii medicale”, dat fiind că au în clasă elevi cu diagnostic-uri mai grave, ce implică acordarea primului ajutor medical.

La cea de a 7 a întrebare „ Ce strategii de integrare socio-educațională a elevilor cu CES, sunt abordate în clasa Dvs ?”, învățătorii au răspuns diferit.

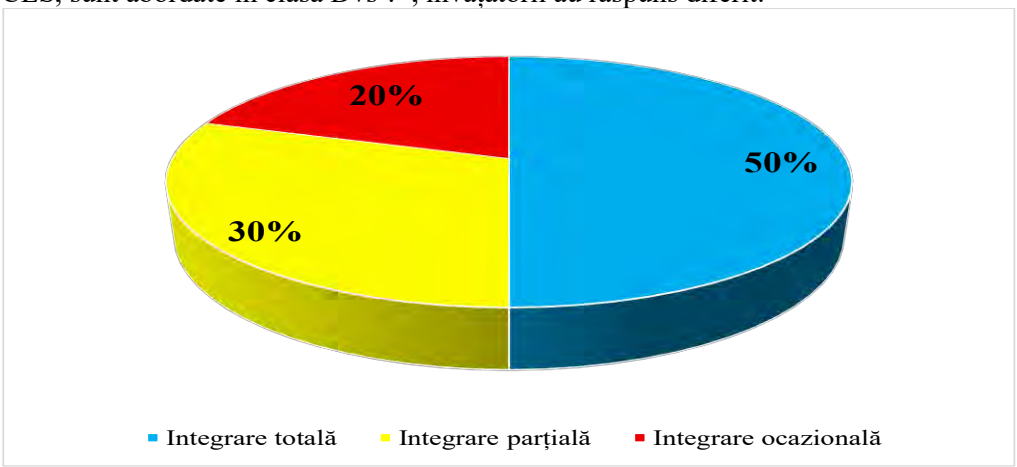

Figura 3. Strategii de integrare socio-educativă a elevilor ce manifestă CES

După cum vedem în figura 3, sunt utilizate diverse strategii de integrare socio-educativă a elevilor cu CES. 50% dintre învățători, au bifat „Integrarea totală”, unde elevii cu CES pot petrece tot timpul în instituția de masă. În afară de programele cu scop terapeutic ce se pot petrece în medii „speciale”, adresate acestora. 30% dintre învățători au indicat „

integrarea parțială”, unde școlarii cu CES sunt prezenți un timp scurt în instituția generală ori la câteva activități educaționale la care se descurcă. Iar 20 % dintre respondenți, au menționat „ integrarea ocazională”. În cadrul acestei forme de integrare elevii cu CES, participă alături de colegi, și CDS (cadrul didactic de sprijin) la diverse activități extracurriculare, cum ar fi excursii, serbări, întreceri sportive, spectacole etc.

Prin cea de a 8 a întrebare din anchetă, „ Care din strategiile de integrare socială a elevilor cu CES, de m-ai jos utilizați?” la fel respondenții au răspun diferit, fapt ce ne asigură că sunt utilizate diverse strategii de integrare socială. La acest item, învățătorii au optat pentru mai multe variante de răspuns.

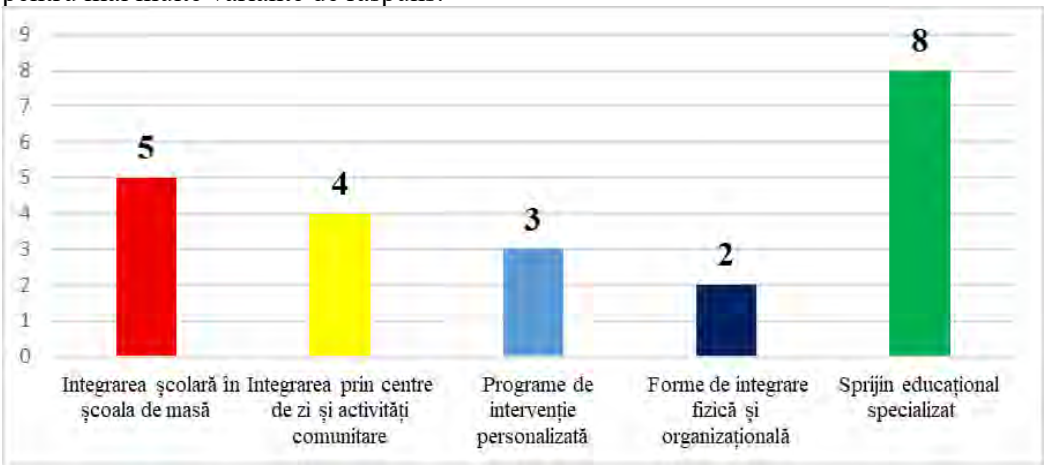

Figura 4. Strategii de integrare socială a elevilor cu CES

Potrivit datelor din figura 4., observăm că cea mai solicitată strategie de integrare socială este „ sprijin educațional specializat”, oferit fie de CDS sau asistenții personali ai elevilor cu CES. Apoi 5 dintre învățători realizează „integrarea școlară a elevilor cu CES, în școlile cu învățământ general ” la care aceștia participă cu plăcere, având parte de toate condițiile, în special de context individualizat care le răspunde necesităților de bază. 3 dintre învățători au menționat că realizează „ programe de intervenție personalizată”, iar 2 cadre didactice au mizat că „integrarea fizică și cea organizațională” deja asigură integrarea socială de care elevii cu CES, au nevoie.

Bibliografie:

1. BOZA, M. Atitudinile sociale şi schimbarea lor. Iaşi: Polirom, 2010
2. BUCUN, N., TOMA, S. Particularitățile adaptării psihosociale a elevilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general. In: Univers Pedagogic, nr.4 (60), 2018.
3. CALANCEA, A.Training-ul de dezvoltare a competențelor afective. Chișinău, 2022
4. COSMOVICI, A., IACOB, L. Psihologie școlară. Iași: Polirom, 1999.
5. DAVIDESCU, E. Pedagogie socială. Chișinău, 2012.
6. DORON, R., PAROT, Fr. Dicţionar de psihologie. Bucureşti: Humanitas, 2006
7. FURDUI, E. Adaptarea relațională a elevilor cu CES in instituțiile de invățământ general. In: Cercetarea în ştiinţe ale educaţiei şi în psihologie: provocări, perspective”, conferinţă ştiinţifică naţională, 16 septembrie 2021, Chişinău: „Print-Caro" SRL, 2021.
8. TELEMAN, A. Contextul şcolar al socializării. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educaţiei), nr. 9(89),Chişinău, 2015.
9. TOMA, S. Adaptarea psihosocială a copiilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2019.